

Ю. Д. Кунєв, доктор юридичних наук, завідувач кафедри адміністративного та митного права Університету митної справи та фінансів
А. А. Левдик, студентка Університету митної справи та фінансів

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ: ДУАЛІЗМ МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Висвітлено проблеми, що існують у сфері державної реєстрації нормативно-правових актів. Розкрито наявний в Україні дуалізм моделі реєстрації нормативно-правових актів. Досліджено питання відповідальності конкретних суб'єктів нормотворчості за створені ними адміністративні акти.

Ключові слова: адміністративний акт; реєстрація нормативно-правових актів; систематизація нормативно-правових актів; легалізація нормативно-правових актів; нормотворча діяльність.

The article is devoted to highlighting problems existing in the sphere of state registration of normative legal acts. The available duality models registration of normative legal acts are revealed in Ukraine. The question of responsibility of specific person for their have been creating administrative acts is researched.

Expanding the functions of the Ministry of Justice of Ukraine leads to the fact that the state registration of legal acts are actually being included in the stage of legislative activity: drafting legal act, as the Ministry of Justice of Ukraine has the right to actively influence the content of the decision adopted by the executive authority.

The current situation with too extended powers of the Ministry of Justice of Ukraine causes the effect of "flow" of authority and responsibility for the decisions that are submitted for state registration of ministries and other executive bodies to the Ministry of Justice of Ukraine.

One of the main functions of the Ministry of Justice of Ukraine should be a function of training those responsible executive agencies rulemaking activities.

Perspective and promising it is determined developing and adoption of a single legal act, which would regulate the procedure of preparing and making administrative decisions of public authorities.

Key words: administrative act; registration of normative legal acts; systematization of legal acts; legalization of normative acts; rule-making activities.

Постановка проблеми. Актуальність питання пов'язана з проблемами практичної реалізації Мін'юстом своїх повноважень у сфері реєстрації нормативно-правових актів. Під час аналізу зазначеної вище діяльності Мін'юсту можна констатувати певну неефективність, абстрактність, наявність великої кількості колізій і прогалин у національному законодавстві з питань державної реєстрації та систематизації

© Ю. Д. Кунєв, А. А. Левдик, 2016

нормативно-правових актів (далі – НПА), а також практичну відсутність інституту відповідальності суб'єктів нормотворчості за створені ними адміністративні акти.

Державна реєстрація НПА є необхідною умовою підконтрольності, доступності та прозорості інформації, що міститься в правових актах публічної адміністрації, оскільки об'єднання масиву нормативних актів у певну систему стимулює в подальшому покращання якості внутрішніх зв'язків між елементами системи законодавства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема відсутності єдиної моделі державної реєстрації НПА, а також значного розширення сфери компетенції Міністерства юстиції України (далі – Мін'юст) із наданням цьому органу низки виключних прав, наявність яких значною мірою ускладнює сам процес реєстрації, малодосліджена у вітчизняній науковій літературі.

Незважаючи на те, що поняття “державна реєстрація нормативно-правових актів” у законодавстві з'явилося досить давно, його сутність і зміст під час надання цьому поняттю нормативної дефініції зовсім не були розкриті. Враховуючи, що державна реєстрація вважається за своїм змістом швидше практичною діяльністю з легалізації нормативно-правових актів, ніж теоретичною категорією, можна говорити і про загальні причини малодослідженості цього напрямку реалізації державної політики у сфері впорядкування національного законодавства.

Крім того, значна кількість змін українського законодавства (в тому числі підзаконних актів) дає змогу не звертати уваги на актуальність наукових напрацювань із цього питання та відповідність наявної правової системи стандартам демократичних країн із захисту прав людини та громадянина.

Мета статті – дослідження проблемних питань, пов'язаних з реалізацією функцій Мін'юсту у сфері державної реєстрації НПА.

Виклад основного матеріалу. Дослідження сутності та змісту діяльності з державної реєстрації НПА як складової діяльності з вироблення нормативно-правового акта може дати відповідь, як в Україні виробляється адміністративне рішення і які воно має властивості.

Фактично всі науковці з теорії права вважають державну реєстрацію НПА різновидом правотворчої діяльності. Так, О. Ф. Скакун визначає, що “держава (в особі державних органів і посадових осіб): встановлює юридичні норми, які визначають порядок їх офіційного визнання (легалізації) шляхом реєстрації” [1; 65], тобто з теоретичних позицій основне завдання реєстрації – це офіційне визнання (легалізація) нормативно-правових актів. У теоретичних розробках із питань правотворчої діяльності зміст процедури легалізації НПА розкривається як відповідність його Конституції, якщо НПА зачіпає права громадянина.

“Окрема норма належить до деякого порядку, конституйованого такою основною нормою, не тому, що вона має певний зміст, а тому, що вона створена передбаченим основною нормою способом. Основна норма забезпечує лише підстави дійсності, але аж ніяк не зміст системотвірних норм. Їх зміст можуть визначати лише ті акти, за допомогою яких норми цієї системи встановлюються інстанцією, яку вповноважила основна норма, й інстанціями, які, своєю чергою, уповноважила ця інстанція” [2; 109].

“Для обґрунтування дійсності позитивної (тобто встановленої актом волі) норми, яка приписує певну поведінку, застосовується силогізм. У цьому силогізмі менше посилення утворює норма, що вважається об’єктивно дійсною (точніше, судження про таку норму), згідно з якою мають виконуватися накази певної особи, тобто поводити себе відповідно до суб’єктивного змісту цих наказів. Більше посилення утворює судження про факт: ця особа наказала, що потрібно себе поводити певним чином. Висновком же слугує судження про дійсність норми, згідно з яким потрібно себе поводити саме таким чином. Норма, дійсність якої констатується в меншому посиленні, легітимізує таким чином суб’єктивний сенс наказу, наявність якого констатується в більшому посиленні як його об’єктивний зміст” [2; 110].

Натомість у більшості праць, зокрема наукових, змісту порядку державної реєстрації НПА наводиться через посилення на нормативно-правові акти, якими безпосередньо вже встановлено такий порядок. У цих порядках визначаються достатньо неконкретні вимоги: “нормативно-правові акти, що подаються на реєстрацію, повинні відповідати техніко-юридичним вимогам та мовним і термінологічним стандартам, узгоджуватися з раніше прийнятими актами, викладатися згідно з правописом”. Неконкретним у цих порядках є також визначення, що за результатом узгодження з Мін’юстом як органом, котрий здійснює державну реєстрацію НПА, відбувається “доопрацювання наказу (у разі необхідності) [3]”. Така неконкретика у змісті та формулюваннях порядків призводять до виникнення проблем у практичній діяльності з вироблення нормативно-правових актів.

Основним критерієм легітимності НПА має бути вимога його відповідності Конституції як основного НПА. За Г. Кельзенем: “Якщо замінити поняття реальності (витлумаченої як дієвість правопорядку) поняттям влади, то питання про співвідношення дійсності й дієвості правопорядку збігається з добре відомим питанням про співвідношення права і влади. І тоді запропоноване тут рішення виявляється всього лише суто науковим формулюванням старої істини: хоча право й не може існувати без влади, воно, проте, владі не тотожне. Право, з погляду викладеної тут теорії, відображає порядок (або організацію) влади” [2, 114]. Орган державної виконавчої влади не має ототожнюватися з правом і скоріше не має права визначати, чи відповідає конкретний НПА нормам Конституції.

Практичний аспект

Міністерство юстиції України є одним із центральних органів виконавчої влади, який з-поміж інших визначених функцій виконує такі:

- здійснює державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади;
- перевіряє у міністерствах, інших центральних і місцевих органах виконавчої влади, а також інших органах акти, які відповідно до законодавства підлягають державній реєстрації, стан дотримання законодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів;
- здійснює експертизу проектів нормативно-правових актів і тих, що підлягають державній реєстрації, на відповідність положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практиці Європейського суду з прав людини;
- забезпечує ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів, надання інформації з нього [4].

Указом Президента України від 03.10.1992 р. № 493/92 сформульовано таку мету державної реєстрації НПА міністерств та інших органів виконавчої влади, як упорядкування видання міністерствами, іншими органами виконавчої влади нормативно-правових актів, забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, підприємств, установ та організацій. Відповідно до п. 2 цього Указу, повноваження з державної реєстрації покладено на Мін'юст і його територіальні управління [5].

Однак прийняте на виконання п. 6 Указу Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади значною мірою розширило компетенцію Мін'юсту у сфері державної реєстрації. Зокрема було закріплено такі права Мін'юсту, про які не згадується в цьому Указі:

- перевірка дотримання законодавства про державну реєстрацію нормативно-правових актів;

- право вимоги подання нормативно-правових актів на державну реєстрацію;

- право вносити пропозиції про усунення виявлених порушень і недоліків та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у допущених порушеннях [6].

Для реалізації покладеного обов'язку з визначення порядку державної реєстрації Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) не тільки визначив порядок реєстрації, але й надав Мін'юсту повноваження, що Указом Президента України № 493/92 передбачені не були. Тому виникли сумніви щодо законності реальних повноважень Міністерства юстиції України у сфері державної реєстрації НПА.

Загальні положення щодо повноважень центральних органів виконавчої влади в Україні містить Закон України “Про центральні органи виконавчої влади” [7]. Ч. 1 ст. 1 цього Закону визначено, що систему центральних органів виконавчої влади становлять міністерства України та інші центральні органи виконавчої влади. Система центральних органів виконавчої влади є складовою системи органів виконавчої влади, вищий орган якої – Кабінет Міністрів України. У ч. 2 ст. 3 цього ж Закону зазначено, що “організація, повноваження і порядок діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади визначаються Конституцією України, цим та іншими законами України”.

Слід також зазначити, що ст. 116 Конституції України та ст. 21 Закону України “Про Кабінет Міністрів України” взагалі не передбачено права КМУ розширювати, змінювати, наділяти чи припиняти повноваження міністерств, які, проте відповідальні, підзвітні та підконтрольні КМУ. У відносинах з міністерствами КМУ має повноваження зі спрямування та координації їх діяльності [8; 9].

З огляду на надані Мін'юсту в п. 1 Постанови КМУ повноваження КМУ зобов'язав низку органів виконавчої влади надсилати щомісяця органам юстиції для проведення перевірки дотримання законодавства про державну реєстрацію НПА переліки актів, прийнятих протягом місяця, крім актів персонального характеру, а в разі потреби та на вимогу органів юстиції – завірені в установленому законодавством порядку копії зазначених актів. На керівників відповідних органів при цьому покладається персональна відповідальність за недотримання в тому числі даної вимоги.

Однією з причин викладеної вище колізії правових норм можна назвати брак у чинному законодавстві конкретно визначених завдань процедури державної реєстрації НПА, власне, процедури їх видання. Положення про державну реєстрацію містить таке визначення: “Державна реєстрація нормативно-правового акта полягає

у проведенні правової експертизи на відповідність його Конституції та законодавству України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. і протоколам до неї, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції та праву Європейського Союзу (*acquis EC*), антикорупційної експертизи, а також з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, прийнятті рішення про державну реєстрацію цього акта, присвоєнні йому реєстраційного номера та занесенні до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів". Проте на фоні перерахованих псевдоелементів державної реєстрації губиться її визначальне завдання – легалізація НПА.

Повноваження зі здійснення правових експертиз мають бути покладені безпосередньо на суб'єктів нормотворення. Так, п. 3.11.1 наказу Міністерства юстиції України № 34/5 ще до процедури державної реєстрації передбачає проходження нормативним актом так званого внутрішнього погодження насамперед з юридичною службою [10]. П. 3.7 цього ж наказу передбачає внутрішнє погодження шляхом оформлення візуванням проекту документа посадовими особами суб'єкта нормотворення, які відповідно до їхньої компетенції вирішують питання, порушені в нормативно-правовому акті. Така процедура внутрішнього погодження є гарантом подальшої відповідальності органу, що подає на державну реєстрацію нормативно-правовий акт, за результат його діяльності. Внутрішнє погодження – необхідний етап процесу вироблення адміністративних рішень. Однак з огляду на законодавчо закріплену функцію Мін'юсту із проведення різноманітних правових експертиз роль внутрішнього погодження знецінюється: з реальної гарантії притягнення органу-нормотворця та його посадових осіб до відповідальності в разі прийняття незаконного адміністративного рішення воно стає формальністю.

У контексті даної проблеми слід також зазначити, що процедура внутрішнього погодження має бути чітко регламентована, оскільки (враховуючи відсутність як у цілому уніфікованого стандарту вироблення НПА, так і деталізованих норм, що регулювали б власне процедуру внутрішнього погодження в органі) формулювання "посадові особи суб'єкта нормотворення, які відповідно до їхньої компетенції вирішують питання, порушені в НПА" неконкретне, через що міністерства та інші суб'єкти нормотворчої діяльності отримують практично необмежені можливості для гальмування чи лобіювання того чи іншого проекту НПА. Шляхом уведення певних організаційно-розпорядчих документів на рівні органу з питань вироблення НПА суб'єкт нормотворчості збільшує/зменшує об'єктивно необхідну кількість суб'єктів внутрішнього погодження, що може призвести до затягування/прискорення процедури вироблення НПА. Це, своєю чергою, зумовлює підвищення ризику наявності корупційної складової, відсутність прозорості, швидкості. Так, наприклад, розглянувши Додаток до Методичних рекомендацій з підготовки у Міністерстві регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України НПА, затверджених наказом Мінрегіонбуду від 13.10.2011 р. № 232, можна визначити таких суб'єктів внутрішнього погодження, як: 1) зацікавлені структурні підрозділи; 2) комітет із галузевих реформ; 3) юридична служба; 4) перший заступник міністра, заступник міністра, заступник міністра – керівник апарату; 5) Міністр [3].

Крім того, пп. 21 п. 4 Положення про Міністерство юстиції України передбачено здійснення методичного керівництва правовою роботою в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, міністерствах та інших органах виконавчої влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністраціях, а також на державних підприємствах, в установах, організаціях та державних господарських об'єднаннях, організація підвищення кваліфікації працівників їхніх юридичних служб. Саме взаємодія міністерств та органів виконавчої влади із Мін'юстом у такому контексті замість безпосереднього проведення експертизи стала б найефективнішим кроком на шляху до звуження повноважень Мін'юсту. Так, п. 7 Указу Президента України № 145/99 (в редакції 19.02.2003 р.) передбачено уповноваження КМУ на вирішення питання щодо утворення Інституту нормотворчої діяльності як державної науково-дослідної установи, що проводитиме дослідження у сфері нормотворчої діяльності органів виконавчої влади, а при Міністерстві юстиції України – Центру перекладів актів європейського права [11]. Однак дана стаття втратила чинність на підставі Указу Президента України від 16.11.2004 р. № 1411/2004 [12], і фактично обов'язок надавати методичне забезпечення щодо державної реєстрації було перекладено на міністерства.

Разом із безпосереднім здійсненням державної реєстрації НПА Указом Президента України № 493/92 [5] на Мін'юст було покладено обов'язок складати державні реєстри зареєстрованих НПА. Наразі в Україні існує і функціонує Єдиний державний реєстр НПА. Проте сам факт наявності Єдиного державного реєстру ще не засвідчує систематизацію досить великого масиву НПА (станом на 24.02.2017 р. загальна кількість НПА в Реєстрі становить 87 034 од.). Правову базу, що регулює питання Єдиного державного реєстру НПА, утворено такими НПА: основним – Указ Президента України від 27 червня 1996 р. № 468/96 [13], та допоміжними: Постановою КМУ від 23 квітня 2001 р. № 376 [14]; Постановою КМУ від 11 грудня 1996 р. № 1504 [15].

В Україні сучасна система державної реєстрації НПА та розміщення їх у Єдиному державному реєстрі НПА не забезпечує систематизацію (впорядкування) публічно-адміністративних актів органів виконавчої влади. Реєстрація НПА має бути міцно пов'язана із правовою експертизою та систематизацією НПА, які дуже актуальні для наявного правового масиву адміністративних НПА в Україні за відсутності загального НПА, що сприяв би загальній упорядкованості норм адміністративного законодавства, зокрема “Загального адміністративного кодексу”.

Згідно з пп. 20 п. 3 Положення про Міністерство юстиції України, Мін'юст відповідно до покладених на нього завдань координує діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з питань систематизації законодавства, перевіряє її стан, надає рекомендації щодо її поліпшення і вносить пропозиції про усунення виявлених недоліків.

Однак відсутність єдиного нормативного акта, що регламентував би, яким саме чином міністерства та інші центральні органи виконавчої влади мають здійснювати систематизацію законодавства, практично призводить до появи вакууму у сфері систематизації публічно-адміністративних актів через те, що конкретного органу, який мав би здійснювати систематизацію, немає, а органи, на які перекладені ці повноваження не мають єдиної моделі діяльності та змушені виробляти її самостійно, кожен для себе.

Водночас здійснення систематизації певними органами фактично знищує власне систематизацію, оскільки вироблення уніфікованого законодавства за наявності більше ніж 40 різних суб'єктів систематизації об'єктивно неможливе, адже не існує єдиних підходів, критеріїв і способів систематизації. Внаслідок такої квазісистематизації публічно-адміністративних актів усередині кожного органу публічної влади виробляється власна система актів, створених цим же органом, яка, очевидно, зовсім не відповідає критеріям доступності, прозорості або ж гласності й не виконує завдання загальної систематизації.

Проте, коли повноваження Мін'юсту за Положенням 2014 р. перекладено на інших суб'єктів публічного адміністрування, існує чинний підзаконний нормативно-правовий акт – Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України, затверджене наказом Міністерства юстиції від 15.04.2004 р. № 31/5 з метою встановлення єдиного порядку обліку, зберігання та підтримання в контрольному стані актів законодавства України в органах та установах юстиції, вдосконалення роботи щодо здійснення систематизації законодавства, виконання завдань з організації та ведення еталонної бази даних правової інформації, необхідної для формування правової політики, реалізації програм законопроектних робіт, забезпечення правової реформи [16].

Отже, завдання Мін'юсту із систематизації НПА виконується не в повному обсязі, як це рекомендовано теорією і практикою організації правової діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розширення функцій Мін'юсту призводить до того, що державна реєстрація нормативно-правових актів фактично зараховується до стадії нормотворчої діяльності: розроблення проекту нормативно-правового акта, оскільки Мін'юст має право активно впливати на зміст рішення прийнятого органом виконавчої влади. За існування фактичного механізму спільного вироблення адміністративних рішень проблемні питання щодо авторства та ефективності рішень, які виходять після державної реєстрації НПА.

Наявна ситуація із занадто розширеними повноваженнями Мін'юсту зумовлює ефект “перетікання” повноважень і відповідальності щодо прийнятих рішень, які подаються на державну реєстрацію, від міністерств та інших органів виконавчої влади до Мін'юсту. Це призводить до того, що Мін'юст, за бажанням, більше впливає на зміст рішення, ніж на його правову форму. Потреба у звуженні повноважень Мін'юсту в даній сфері очевидна і має бути реалізована шляхом внесення змін до чинних нормативно-правових актів.

Проблеми з реалізації нормотворчої діяльності органами публічної влади спричиняє також низька якість знань фахівців – розробників НПА, зокрема вищі навчальні заклади України юридичного профілю зовсім не навчають теорії та практиці організації діяльності над діяльністю: діяльності з правового унормування певного різновиду діяльності (правотворення, правотворчості) та правовій організації правотворчої діяльності. Тому однією з основних функцій Мін'юсту має бути функція навчання або організації навчання відповідальних осіб органів виконавчої влади нормотворчій діяльності.

У контексті викладених пропозицій важливе повернення до життя положень, введених Указом Президента України від 19.02.2003 № 143/2003 [17], які згодом були виключені на підставі Указу Президента України від 16.11.2004 р. № 1411/2004 [18]:

– “Кабінету Міністрів України вирішити питання щодо утворення Інституту нормотворчої діяльності як державної науково-дослідної установи, що проводити-

ме дослідження у сфері нормотворчої діяльності органів виконавчої влади, а при Міністерстві юстиції України – Центру перекладів актів європейського права”;

– “Кабінету Міністрів України затвердити Положення про порядок опрацювання проектів законів та інших нормативно-правових актів з урахуванням вимог щодо забезпечення їх відповідності основним стандартам законодавства Європейського Союзу”;

– “для забезпечення перекладу та легалізації європейської документації – міжнародних договорів, законодавства Європейського Союзу та держав – членів цього Союзу, інших аналітичних матеріалів – визнати за доцільне утворення Центру перекладів актів європейського права”.

Розвиток нормотворчої діяльності в центральних органах виконавчої влади є важливим кроком до становлення в Україні правової, демократичної держави, до переходу від декларативної цінності людини як соціальної істоти до втілення в життя на національному ґрунті європейської гуманістичної концепції захисту прав людини та громадянина. Необхідним видається розробка і прийняття єдиного НПА, який би чітко і безальтернативно регламентував кожен з етапів процедури підготовки та прийняття адміністративних рішень в органах публічної влади, про що наголошено у статті “Адміністративна процедура: загальна проблематизація праворозуміння та правозастосування” [19].

Перспективне для подальших розвідок питання теорії та практики систематизації наявного нормативно-правового масиву як один із напрямів розвитку бази реформ в Україні та розгляду поняття “доступність” правової інформації через призму не тільки легкості фізичного доступу до інформації, але й зрозумілості такої інформації, тобто її властивостей, що забезпечується постійним переглядом і розвитком тематичних напрямів (рубрик) масиву НПА щодо їх відповідності прикладним інтересам суспільства та можливості стратегічно впливати на зміст самих НПА, роблячи їх конкретнішими та зрозумілішими.

Список використаних джерел:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / Скакун О. Ф. – Х. : Консум, 2001. – 656 с.

2. Чистое учение о праве Ганса Кельзена. – Вып. 1. – 1987. – 195 с.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій з підготовки у Мінрегіоні України проектів нормативно-правових актів [Електронний ресурс] : наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 13.10.2011 р. № 232. – Режим доступу : <http://cons.parus.ua/map/doc/07ZJU6B14B/Pro-zatverdzhennya-Metodichnikh-rekomendatsii-z-pidgotovki-u-Minregioni-Ukrayini-proektiv-normativnopravovikh-aktiv.html>

4. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-p>

5. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 03.10.1992 р. № 493/92. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/493/92>

6. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади [Електронний ре-

сурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/731-92-п>

7. Про центральні органи виконавчої влади [Електронний ресурс] : Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>

8. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30.

9. Про Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс] : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/794-18>

10. Про вдосконалення порядку державної реєстрації нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України та скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів [Електронний ресурс] : наказ Мін'юсту України від 12.04.2005 р. № 34/5. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0381-05>

11. Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 09.02.1999 р. № 145/99. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/145/99>

12. Про внесення змін до деяких указів Президента України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 16.11.2004 № 1411/2004 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1411/2004/ed20041214>

13. Про Єдиний державний реєстр нормативних актів [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 27.06.1996 № 468/96. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/468/96>

14. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та користування ним [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2001 р. № 376. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/376-2001-%D0%BF>

15. Про запровадження Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів та здійснення правової інформатизації України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.12.1996 р. № 1504. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1504-96-п>

16. Про затвердження Положення про порядок здійснення обліку та систематизації законодавства в органах та установах юстиції України [Електронний ресурс] : наказ Мін'юсту України від 15.04.2004 р. № 31/5. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v31-5323-04>

17. Про внесення змін до статті 3 Указу Президента України від 9 лютого 1999 року № 145 [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 19.02.2003 р. № 143/2003. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/143/2003/ed20030219>

18. Про внесення змін до деяких указів Президента України [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 16.11.2004 р. № 1411/2004. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1411/2004/ed20041214>

19. Кунєв Ю. Д. Адміністративна процедура: загальна проблематизація праворозуміння та правозастосування / Ю. Д. Кунєв, Л. Р. Баязітов // Вісник Академії митної служби України. Серія: “Право”. – 2015. – № 2. – С. 79–93.